

KOLHOOSIDE TÖÖASJAD KOHTUPRAKTIKAS

Õigustead. kand. V. Kelder

Tsiviilõiguse ja -protsessi kateeder

Eesti NSV kolhoosides on töö tasustamises viimaste aastate jooksul toimunud olulised muudatused. Sisuliselt on siin üle mindud täiesti uuele süsteemile: töö tasustamine pikka aega kasutusel olnud normipäevade süsteemi alusel on asendatud progressiivsema vormiga — otsese rahalise tasuga. Alates juba 1958. aastast alustati Eesti NSV kolhoosides uue töötasu süsteemi juurutamist ja käesolevaks ajaks on kõik vabariigi kolhoosid üle läinud otsesele rahalisele tasule. Suurt tööd on siin teinud kolhooside abistamisel Eesti NSV Teaduste Akadeemia ja vabariigi juhtivad organid, kes pidevalt on täiendanud ja kolhoosidele soovitanud teaduslikult põhistatud töönorme ja -hindeid.¹

Kolhoosides töö tasustamises toimunud muudatused toovad endaga kaasa ka mitmeid uusi probleeme töö tasustamisel tekkinud vaidluste läbivaatamisel kohtutes. Kuigi kohtupraktika on osaliselt kohandunud töö tasustamises toimunud sisuliste muudatustega, pole selles siiski veel täielikku ühtsust. Selleks, et kohtupraktika võiks välja töötada ühtse ja kindla liini, on aga vaja õigesti mõista toimunud muudatusi ja kasutuselolevate töötasu vormide olemust.

Otsese rahalise tasu olemus seisneb kõigepealt selles, et ta väljendab töötajale makstava rahalise tasu suurust tehtud töö hulga ja kvaliteedi eest ilma vahepealse mõõtühikuta, milleks varem oli normipäev. Kehtivate töönormide ja -hinnete alusel on võimalik vahetult pärast töö sooritamist arvutada selle eest makstava tasu suurus. Oma olemuselt sarnaneb otsene rahaline tasu kolhoosides tööliste ja teenistujate tükitöötasuga, kus tasu makstakse samuti kvaliteedi nõuetele vastava toodangu hulga alusel või teatud tööoperatsioonide täitmise eest.

¹ EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. veebruari 1960. a. määrus, «Eesti NSV Teataja», 1960, 10, 40; EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. veebruari 1964. a. määrus, ENSV MKK, 1964, 8, 27.

Kuid otsene rahaline tasu kolhoosides erineb siiski tööliste ja teenistujate palgast. Kõige olulisemaks erisuseks on siin asjaolu, et kolhoosnikutele makstakse tasu antud konkreetse kolhoosi sissetulekutest. Seepärast on ka võimalik, et ühe ja sama töö eest makstakse erinevates kolhoosides erinevat tasu. Kolhoosid kehtestavad ise oma majanduslikke tingimusi arvestades tööhindid ja majanduslikult jõukamad kolhoosid võivad tasu maksta kõrgemate hinnete alusel.

Teine erinevus seisneb arvestatud töötasude väljamaksmise korras. Kui riiklikes asutustes ja ettevõtetes makstakse töötajale töötasu välja vastavalt tariifi- ja palgamääradele kogu ulatuses, siis kolhoosides makstakse sellest koheselt välja 80%. EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. veebruari 1964. a. määrus «Kolhoosnikute töö tasustamise korrastamise abinõude kohta»² soovitab kolhoosidel aasta jooksul igal kuul välja maksta vastavalt tehtud tööle kuni 80 protsenti arvestatud töötasust ja ülejäänud osa aasta lõpul proportsionaalselt rahaliste tulude plaani täitmisele.

Selline töötasude väljamaksmise kord on kolhoosidele vajalik kahel põhjusel. Töö tingimused põllumajanduses erinevad vastavatest tingimustest riiklikes tööstusettevõtetes. Põllumajanduslike tööde puhul pole alati võimalik nende lõpetamise momendil hinnata selle töö kvaliteeti tema lõppresultaadi seisukohalt lähtudes. Töö teostamise ja tema lõppresultaadi — s. o. saadava põllumajandusliku toodangu vahel on teatud ajaline vahemaa. Kuid ka põllumajanduslike tööde kvaliteeti tuleb hinnata tema lõppresultaadi kaudu ja töö tasustamine peab olema viidud sõltuvusse just tehtava töö tulemustest. Töötasu sõltuvusse viimine tema lõplikest tulemustest on üheks materiaalse huvitatuse printsiibi ellurakendamise vahendiks. Et viia kolhoosnikute töötasu täielikku sõltuvusse põllumajanduslikust toodangust, selleks jäetaksegi 20% arvestamisele kuulunud töötasust välja maksmata kuni aasta lõpuni, mil kolhoosis selguvad kõikide tehtud tööde lõplikud tulemused, s. o. tootmisplaanide täitmine või mittetäitmine.

Nagu juba märgitud, tasustatakse kolhoosnikute töö iga konkreetse kolhoosi sissetulekutest. Kolhoosi käsutuses pole üldriiklikku palgafondi. Plaanide täitmine põllumajanduses sõltub aga teatud määral, kuigi iga aastaga üha vähem, looduslikest tingimustest. Seega võivad tootmisplaanide mittetäitmise põhjused kolhoosist mitte oleneda, mis aga paratamatult kajastub ka kolhoosnikute töötasu suuruses. Et oma majanduslikku tegevust siiski normaalselt jätkata, selleks peabki kolhoos end garanteerima sellelaadiliste juhuslikkuste vastu. Kolhoos on ju talupoegade vabatahtlik koondis ja tema edu või ebaedu on iga üksiku kolhoosniku edu või eba-

² ENSV MKK, 1964, 8, 27.

edu. Ebasoodsate looduslike tingimuste vastu pole garanteeritud ükski põllumees.

Kolhoosnikute põhitasu selliselt kaheks osaks jaotamine toob kaasa ka vastavad erisused töö tasustamise pinnalt tekkinud vaidluste lahendamisel.

Peale põhitasu makstakse kolhoosides veel lisatasu. Lisatasu üldreeglina ei sõltu töö mahust ja seda ei maksta töönormide alusel. Lisatasu maksmise eesmärgiks on samuti töötasu sõltuvusse viimine töö lõppresultaadist. Oma olemuselt sarnaneb lisatasu kolhoosides premiaaltasuga tööstusettevõtetes. Nii näiteks makstakse kolhoosnikutele lisatasuna teatud protsent üleplaaniilise toodangu väärtusest või teatud tasu üleplaaniilise toodangu iga tsentneri eest. Viimane moodus sarnaneb akordpremiaaltasuga tööstuses.³

Väljamaksmise korra poolest on osa lisatasusid sellised, et neid on võimalik välja arvestada ja maksta juba majandusaasta kestel (näiteks lisatasud kuuplaanide ületamise eest loomakasvatuses), osa aga sellised, millised kuuluvad väljamaksmisele alles majandusaasta lõpul (näiteks lisatasu viljakuse plaanide ületamise eest põllunduses).

Lisatasud on üks osa kolhoosnikute töötasust ja kuuluvad kolhoosniku keskmise palga hulka arvestamisele. Lisatasud erinevad aga ühekordsetest preemiatest, mis antakse töös eriti silmapaistunud kolhoosnikutele eriliste saavutuste eest juhatuse ühekordse otsuse alusel.

Neid kolhoosnikute töö tasustamise põhijooni tulebki silmas pidada kohtulike vaiete lahendamisel. Võrreldes kohtulike vaidlustega normipäevade eest saadava tasu nõuetes on siin mõndagi uut.

Käesoleval ajal kehtib veel ametlikult NSV Liidu KTK ja RKN-i 26. juuli 1937. a. määrus «Hagi aegumise tähtaja lühendamise kohta kolhooside ja kolhoosnikute vahelistes vaidlustes normipäevade asjus».⁴ Määruse kohaselt on aegumise tähtajaks kolhooside ja kolhoosnikute vahelistes vaidlustes normipäevade asjus üks aasta, arvates faktilisest tulude jaotamise momendist antud kolhoosis. Peale aastase tähtaja kehtestamise lahendab määrus ka teise olulise protsessuaalse küsimuse. Ta kehtestab hagemisõiguse eritingimuse, milleks on tulude jaotamine antud kolhoosis. 1937. aastal, mil kolhoosides kasutati vaid tulude jaotamist normipäevade alusel, oli selline lahend ainuvõimalik. Kolhoosnikute normipäevadele langeva tasu suurus selgus majandusaasta lõpul tulude lõplikul jaotamisel ning enne selle tingimuse saabumist puudub kolhoosnikutel hagemisõigus.

³ Т. В. Губков, Правовое регулирование дополнительной оплаты труда в колхозах на современном этапе, автореф. канд. дисс., Саратов 1964.

⁴ Законодательные и ведомственные акты по сельскому хозяйству, т. I, Москва 1957, lk. 365.

Kuid kas määrukses toodud eritingimust on vaja ja otstarbekohane rakendada ka otse rahalise tasu maksmisel? Tundub, et ei. Otse rahalise tasu korral selgub selle suurus 80% ulatuses vahetult pärast töö sooritamist ja tulude lõpliku jaotamisel enam ei muutu. Pealegi makstakse kolhoosides 80% töötasust välja regulaarselt. 1963. a. maksis 87,3% vabariigi kolhoosidest töötasu 10 korda aastas. Kohtupraktika peab aga kaitsma kolhoosnikute õigust saada kätte oma töötasu regulaarselt. Partei Keskkomitee on korduvalt rõhutanud, et kolhooside üheks tähtsamaks ülesandeks on kolhoosnikutele töötasude regulaarse väljamaksmise kindlustamine. «Töötasu peab igas majandis olema kindel... Kõikjal tuleb sisse seada kindlad palgapäevad, hoolitseda, et inimesed nendel päevadel töötasu viperusteta kätte saaksid», märkis Tartu rajooni parteiaktiivi koosolekul NLKP Keskkomitee 1965. a. märtsipleenumi otsuste läbiarutamisel Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja E. Tõnurist.⁵ Kui aga kohtupraktikas endiselt pidada kinni 26. juuli 1937. a. määruse põhimõttest, siis satuks selline kohtupraktika vastuollu eelmainitud nõudega.

Kuidas kolhoosides kindlustada töötasude regulaarne väljamaksmine, on omaette küsimus. Võib ainult öelda ühte: selleks on olemas küllaldaselt mitmesuguseid võimalusi ja kõik sõltub vaid nende oskuslikust kasutamisest.

Niisiis, kolhoosnikul tekib hagemisõigus 80% töötasu nõudes päevast, mil ta sai teada või oleks pidanud teada saama oma õiguse rikkumisest (ENSV TsK § 86). Selleks momendiks on aga igas kolhoosis regulaarselt väljamakstavate töötasude maksmise päev. Otse rahalise tasu maksmise süsteem võimaldab selliste hagide sisulise läbivaatamise enne majandusaasta lõppu.

Eelmainitud seisukoht pole aga rakendatav ülejäänud 20% töötasu nõuetes. Selle saamise õigus selgub alles majandusaasta lõpul ja järelikult pole ka võimalik selle õiguse rikkumine enne tulude lõpliku jaotamise momenti. Ka praktiliselt ei saa kohus selliseid nõudeid sisuliselt läbi vaadata enne majandusaasta lõppu. Antud kategooria asjades kuulub rakendamisele NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 26. märtsi 1960. a. määruse «Kohtupraktikast kolhooside tsiviilasjades» punkt 12, mille kohaselt kolhoosnikute hagid tehtud tööde eest tasu nõudmises nende kolhooside vastu, kes läksid üle rahalisele töötasule, vaadatakse kohtutes läbi vaid siis, kui kolhoosi juhatus on kolhoosnikute töö maksmiseks vastu võtnud ja raha on selle eest välja arvestatud, kuid mingisugusel põhjusel pole välja makstud. Erinevalt 80% töötasust, pole 20% töötasust kolhoosi poolt väljamaksmisele määratud. 20% töötasu osas jääb KTK ja RKN-i 26. juuli 1937. a. määrusega kehtestatud ja NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 26. märtsi 1960. a. määrusega täpsustatud hagemise eritingimus kehtima. Kuidas aga toimida juhul,

⁵ «Edasi» 9. IV 1965.

kui selle tingimuse rikkumisel siiski kohtule hagid saabusid? Hagemisõiguse tingimuste puudumise tagajärjed kehtestavad ENSV TsPK §-d 135 ja 230. Kui hagemisõiguse tingimuste puudumine selgub hagiavalduse esitamisel, keeldub kohtunik seda § 135 kohaselt vastu võtmast. Juhul aga, kui need asjaolud selguvad hiljem ja avaldus on ekslikult vastu võetud, jätab kohus § 230 alusel hagi läbi vaatamata. Vastavalt asjaoludele tuleks talitada ka eelmainitud juhtudel.

Sama põhimõte kehtib ka kolhoosides majandusaasta lõpul jaotamisele tuleva kasumi nõuetes. Teatavasti juhtudel, mil kolhoos ületab oma tootmis-finantsplaani näitajad ja töötab kasumiga, jaotatakse sellest osa kolhoosnikute vahel proportsionaalselt nende põhitasule. 1963. a. jaotati Eesti NSV kolhoosides kolhoosnikute vahel 774 tuh. rubla kasumit (3% kasumist), ülejäänud osa kasumist aga läks kolhoosnikute kultuurilisteks üritusteks, põhi vahendite täiendamiseks jne. Ka jaotamisele tuleva kasumi suurus selgub alles majandusaasta lõpul ning järelikult ei saa ka selle kohtu teel nõudeõigus tekkida varem.

Varasematel perioodidel asus kohtupraktika seisukohal, et lisatasude vaided ei kuulu kohtuorganite pädevusse ja et neid vaidlusi lahendavad kolhoosisisesed organid.

Kuivõrd aga lisatasa käesoleval ajal makstakse regulaarselt ja see on muutunud kindlaks osaks kolhoosnikute töötasust, mida makstakse kindlatel alustel ja kindlas korras, niivõrd on vajalik kindlustada ka kolhoosnikute õiguste kohtulik kaitse lisatasude nõuetes. Kohtutel tuleb aga lisatasude hagide läbivaatamisel arvestada asjaolu, et lisatasude maksmisel on kolhooside praktika mitmekesisem kui põhitasude osas. Kasutades lisatasusid materiaalse stimuleerimise vahendina, on kolhoosid üles näidanud sageli vägagi suurt leidlikkust, kehtestanud mitmesugused alused ja tingimused lisatasude maksmiseks. Kolhooside poolt kehtestatud lisatasude maksmise tingimuste täitmisest aga sõltub üldse kolhoosniku õigus lisatasule. Seepärast peavad kohtud nende vaiete lahendamisel pöörduma kolhoosisesete organite otsuste poole ning kontrollima neis esitatud tingimuste täitmist.

Õigus nõuda kohtu teel lisatasude maksmist enne majandusaasta lõppu tekib vaid nende lisatasude puhul, mis makstakse välja perioodiliselt majandusaasta kestel. Neid lisatasusid aga, mille väljamaksmine sõltub majandusaasta tulemustest tervikuna, võib nõuda vaid majandusaasta lõpul.

Milline on siis meie kohtute praktika kolhooside töötasu asjades? Veel mõned aastad tagasi asus Eesti NSV Ülemkohus seisukohal, et kohtutel tuleb juhendada ka otsese rahalise töötasu nõuete läbivaatamisel 26. juuni 1937. a. määruse põhimõtetest ja need hagid tunnistada ennetähtaegseiks, kui nad on esitatud enne tulude lõpliku jaotamise momenti. Rahvakohtud on aga hakanud lahendama neid hagsid ka enne majandusaasta lõppu.

Ei saa nõustuda kohtupraktikas kujunenud ühe lahendiga 20% töötasu nõuetes. Nimelt jätab kohtupraktika mõnikord rahuldamata kolhoosist lahkunud kolhoosnikute hagid 20% töötasu nõuetes ka siis, kui need on esitatud pärast majandusaasta tulemuste selgumist sellel motiivil, et hageja on majandusaasta kestel kolhoosist lahkunud ja tal pole õigust nõuda 20% töötasu väljamaksmist. Nii näiteks töötas kod. P. Tuula kolhoosis traktoristina 1958. a. kuni 25. augustini 1962. a., mil ta lahkus kolhoosist. Talle maksti 1962. a. regulaarselt välja 70% töötasust, ülejäänud 30% kuulus aga väljamaksmisele majandusaasta lõpus. 1962. a. eest moodustas 30% tema töötasust 69 rubla. Rahvakohus jättis hagi rahuldamata ja Eesti NSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegium oma 5. juuli 1963. a. määrusega jättis rahvakohtu otsuse jõusse. Ülemkohus motiveeris oma otsust hagi rahuldamata jätmise kohta asjaoluga, et hageja lahkus kolhoosist majandusaasta kestel ja 30% töötasust oleks talle majandusaasta lõpul välja makstud, kui ta oleks kolhoosis edasi töötanud.

Meie seadusandlus ei seosta kolhoosist lahkumist mingisuguste tähtaegadega ja kolhoosist lahkujal on õigus nõuda oma töötasu. Kolhoosist majandusaasta kestel lahkujal on õigus 20%-le töötasust proportsionaalselt kättesaadud töötasule. Nagu kolhoosi liikmetelgi, on ka lahkujatel õigus nõuda seda osa tasust pärast aastatulude lõplikku selgumist. Seepärast pole hagi rahuldamata jätmine kolhoosist majandusaasta kestel lahkumise motiividel õige.

Kohtupraktikas esineb veel üks huvitav ja problemaatiline vaidluste liik töötasu nõuetes. Nimelt esineb mõnikord veel juhte, kus kolhoosid, peamiselt mahajäänud kolhoosid, ei suuda kindlustada kolhoosnikutele regulaarset töötasude väljamaksmist ja majandusaasta lõpus osutub kolhoos töötasude osas võlglaseks kolhoosnikute ees. Niisugusel juhul võtab kolhoos tavaliselt vastu otsuse töötasude väljamaksmise edasilükkamiseks järgmisele või isegi mitmele majandusaastale. Kohtupraktikas kerkib küsimus, milline on kolhoosisiseste organite sellise otsuse juriidiline tähendus kolhoosnikute ja kohtu suhtes ja kas kolhoosnikul on õigus pöörduda haviga rahvakohtusse ka enne kolhoosi poolt määratud uue maksetähtaja möödumist. Senine kohtupraktika on kolhoosisiseste organite otsust töötasude väljamaksmise edasilükkamisest võtnud kolhoosnikute suhtes kohustusliku otsusena. Kuid protsessuaalselt pole kohtute lahendus olnud õige. Kohtud on need asjad võtnud oma menetlusse, arutanud asja sisuliselt ja jätnud hagi rahuldamata kui ennetähtaegsed. Kui kolhooside otsus maksetähtaja edasilükkamisest oleks KTK ja RKN-i 26. juuli 1937. a. määruse ja NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 26. märtsi 1960. a. määruse punkt 10 kehtestatud hagemisõiguse eritingimus, siis ei kuuluks hagiavaldus vastuvõtmisele (TsPK § 145) või hagi kuuluks läbivaatamata jätmisele (TsPK § 230). Kuid kolhooside otsust maksetähtaegade edasilükkamisest ei saa vaadelda eelmainitud

hagemisõiguse eritingimusena. Töötasud on regulaarselt välja arvestatud ja ka väljamaksmisele määratud, kuid kolhoos ei täida seda, sest mitmesugustel põhjustel pole tal raha töötasude tähtaajaliseks väljamaksmiseks.

Kui kolhoosnikule pole aasta jooksul ja isegi mitte majandusaasta lõpuks töötasu välja makstud, siis on rikutud tema õigusi ja ta võib pöörduda kohtusse. Järelikult tuleb sellised hagid võtta kohtute menetlusse ja lahendada vaidlus sisuliselt. Vaidluse sisuliseks lahendamiseks on kohtutel olemas kõik võimalused ning kolhoosniku õigust kinnitab isegi veel kolhoos oma otsusega töötasude väljamaksmise edasilükkamisest. Kolhoosi otsus töötasude väljamaksmise edasilükkamisest on kohtule aluseks ENSV TsPK § 213 rakendamise, s. o. otsuse täitmise edasilükkamisest või ajatamisest.

Selline praktika aga, kus kohus hagi sisuliselt ei lahenda, toob endaga kaasa mitmeid ebasoovitavaid tagajärgi. Kõigepealt juhul, kui kolhoos ka oma uut otsust ei täida, on kolhoosnik sunnitud pöörduma kohtu poole teistkordselt. Teistkordselt kohtu poole pöördumisel võib aga kerkida hagi aegumise küsimus, sest 26. juuli 1937. a. määrus arvestab töötasu hagide tähtaja jooksu ju selle aasta tulude lõpliku jaotamise momendist, mille eest nõutakse töötasu. Nii praktiliselt kujuneski olukord kod. V. hagi Kirovi-nimelise kolhoosi vastu. Hagi oli esitatud 14. mail 1963. a. ja selles nõuti 1960. a. eest saamata jäänud töötasu. Vaatamata sellele, et on olemas kolhoosi 4. märtsi 1963. a. üldkoosoleku otsus — maksta 1960. a. saamata jäänud töötasud välja 1963. a. kasumist, jättis Eesti NSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukollegium oma 12. juuli 1963. a. määrusega hagi rahuldamata aegumise motiividel.

Teatud ebahühtsus valitseb kohtupraktikas kolhoosides töötavate tööliste ja teenistujate töötasu nõuete läbivaatamisel. Küsimus kerkib nimelt sellelt pinnalt, kas kolhoosides töötavad töölistes ja teenistujad alluvad kolhoosides töötasude väljamaksmise korrale või mitte. Kui näiteks tööline või teenistuja lõpetab töövahetuse kolhoosiga majandusaasta keskel, siis tekib küsimus, kas tal on õigus koheselt nõuda ka 20% töötasu väljamaksmist või peab ta ootama majandusaasta lõppu nagu kolhoosnikudki. Üldreeglina makstakse kolhoosides töötavatele töölistele ja teenistujatele palka samade töönormide ja -hinnete järgi mis kolhoosnikutelegi. Nii näiteks töötas kod. M. kolhoosis zootehnikuna. Talle tasuti 70% kolhoosi esimehe töötasust, sellest 70% (126 rbl.) igas kuus ja 30% majandusaasta lõpus sõltuvalt toodanguplaanide täitmisest karjakasvatuses. M. lõpetas töösuhted kolhoosiga 10. mail 1963. a. ja nõudis kohtu kaudu 30% töötasu — rbl. 176. — maksmist 1. jaanuarist kuni 10. maini 1963. a. Rahvakohus jättis hagi rahuldamata kui ennetähtaegse ja Eesti NSV Tsiviilasjade Kohtukollegiumi 30. augusti 1963. a. määrusega jättis rahvakohtu

otsuse jõusse. Seega leidis kohus, et ka töölepingu alusel töötaja allub kolhoosis kehtestatud töötasude väljamaksmise korrale ja et 30% oma palgast on tal õigus nõuda vaid pärast majandusaasta tootmisnäitajate selgumist. Samasugune oli kohtu lahend ka Viljandi rajooni «Majaka» kolhoosi zootehniku L. hagi (Eesti NSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi 27. dets. 1963. a. määrus), Valga rajooni «Sõpruse» kolhoosi autojuhi K. hagi (Eesti NSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi 6. märtsi 1964. a. määrus) jt.

Kuid kohtame ka vastupidiseid lahendeid. Konguta kolhoosi postivedajale K-le (mittekolhoosnik) ei maksnud kolhoos 1963. a. välja 30% tema töötasust. Selles asjas asus Eesti NSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegium (9. juuli 1963. a. määrus) seisukohale, et kuna K. polnud kolhoosi liige, siis ei kehti tema suhtes kolhoosi üldkoosoleku otsus ja rahvakohus oleks pidanud K. hagi 30% töötasu nõudes rahuldama, ootamata majandusaasta lõppu. Kuigi alus hagi rahuldamiseks on siin olemas, siis ometi mitte Ülemkohtu poolt toodud alus. Nimelt oleks hagi pidanud kuuluma rahuldamisele sellepärast, et kolhoosi postivedaja töö pole otseses sõltuvuses tootmistööst ja järelikult ei saa ka tema töötasu sõltuda kolhoosi tootmisnäitajatest.

Milline võiks olla kohtupraktika tööliste ja teenistujate kolhooside vastu esitatud töötasunõuetes? Kui kolhoosis töötava tööliste või teenistuja töö tasustamise tingimused on näidatud kolhoosi ja töötaja vahel sõlmitud lepingus (mida enamikul juhtudel asendab juhatus otsus), siis kuulub töötasu väljamaksmisele vastavalt lepingu tingimustele. Kui aga töölistele ja teenistujatele tasutakse samade normide ja hinnete alusel, mis kolhoosnikutelegi, siis peaks ka töötasude väljamaksmise kord olema ühesugune. Seega tuleks ka 20% põhitasu ja lisatasude nõuetes esitatud hagid allutada samadele põhimõtetele mis kolhoosnikutegi hagid. Ka sisuliselt pole mingit alust rahuldada neid hagiid enne majandusaasta lõplike tulemuste selgumist. Ka tööliste või teenistujate õigus saada majandusaasta lõpul juurde 20% oma põhitasust sõltub kolhoosi tootmisplaanide täitmisest. Kui kolhoos oma tootmisplaan ei täida, siis lasub sellest osa «süüd» ka kolhoosis lepingu alusel töötanud töölistel või teenistujatel ja pole mingit alust asetada neid eelistatunasse olukorda võrreldes kolhoosnikutega. Selliste hagide rahuldamine tähendaks tööliste ja teenistujate töötasu mittedõlvusse seadmist nende töö lõppresultaadist.

Kuna käesoleval ajal veel siiski kehtib 26. juuli 1937. a. määrus, mis on ilmselt vananenud, kohtupraktikas aga puudub veel kindel suund töötasu hagide praktikas, siis vajaks see teatud suunamist. Ilmselt pole otstarbekas seda teha NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi määrusega, kuna liiduvabariikide praktika töö tasustamisel kolhoosides on väga erinev. Otstarbekas ja vajalik oleks selles küsimuses Eesti NSV Ülemkohtu Pleenumi määrus. VNFSV Ülem-

kohus on sellised suunavad juhtnõõrid oma 30. aprilli 1962. a. määrusega juba andnud,⁶ kuid VNFSV Ülemkohtu Pleenum pole siiski arvesse võtnud otsese rahalise tasu nõuete kõiki võimalikke variante. Vabariigi Ülemkohus võiks ja peaks aga rahvakohtutele andma juhised kõikides otsese rahalise tasu nõuetes kerkivates küsimustes.

КОЛХОЗНЫЕ ТРУДОВЫЕ ДЕЛА В СУДЕБНОЙ ПРАКТИКЕ

В. П. Кельдер

Резюме

В статье рассматривается судебная практика по трудовым спорам в колхозах в условиях прямой денежной оплаты труда.

В судебной практике возник вопрос о применимости постановления ЦИК и СНК СССР от 26 июля 1937 г. «О сокращении срока исковой давности по спорам между колхозами и колхозниками по трудовым дням» в новых условиях. Основное содержание постановления сводится к тому, что истечение годичного срока исковой давности начинается с момента фактического распределения доходов в данном колхозе и что суды имеют право принимать к своему производству искивые заявления колхозников только после распределения доходов в колхозе. Однако, в условиях прямой денежной оплаты суды принимают к своему производству искивые заявления до окончательного распределения доходов, т. е. сразу же после истечения установленного колхозом срока выплаты. Постановление ЦК КП Эстонии и Совета Министров ЭССР от 11 февраля 1964 г. «О мерах упорядочения оплаты труда колхозников» рекомендует колхозам выплачивать в течение года ежемесячно до 80 процентов от начисленной соответственно выполненной работе оплаты труда, а остальную часть — в конце года. Поскольку 20% из основной оплаты поставлены в зависимость от выполнения производственного плана, то судебная практика правильно взыскивает 20% только после выяснения окончательных результатов выполнения производственного плана. Чаще всего такие иски предъявляются бывшими членами колхоза, выбывшими в течение хозяйственного года.

Нельзя признать правильной судебную практику, отрицающую право бывших членов колхоза требовать 20% только по той причине, что они выбыли из колхоза в течение хозяйственного года. Подлежит ли их иск удовлетворению или нет, зависит от результатов выполнения производственного плана в колхозе.

⁶ «Советская юстиция» 1962, № 11, лк. 16—17.

Если план выполнен и колхозникам выплачивается остальная часть, то право на получение своей доли имеют также люди, вышедшие из колхоза.

Иногда колхозы не обеспечивают регулярной выплаты прямой денежной оплаты колхозникам из-за недостатка денежных средств. В таком случае они принимают решение отложить выплату. В судебной практике возник вопрос, какую силу имеет такое решение. Народные суды принимают иски о взыскании зарплаты колхозников и рассматривают дела по существу, но отказывают в удовлетворении иска по той причине, что назначенный колхозом новый срок еще не наступил.

На наш взгляд такое решение неверно. Судам следовало бы разбирать дело по существу — удовлетворить или не удовлетворить иск в зависимости от обстоятельств и отсрочить исполнение решения.